

Bogdán Gyuri, ki igen szegény öreg cselédember volt, abba elegyedett egy csendes alkonyatban, hogy a rengeteg úrikert gyertyános sétaútján kantáron kapott egy csintalan lovat, mely oktanul száguldott, bárha a méltóságos Ilyés úr csemetéjét vitte a hátán. Bogdán Gyuri, ámbár lefelé járt az órája, markába pökött, belé kapaszkodott a baromba, leszedte a féligholt csemetét, s ölében beszállította a tatája elé.

- Megijedt-e, Aladár? - kérdezte komoran az úr.

- Nem volt ideje rá, Méltásd...

Gyuri egy ideig dörzsölgette a kisárgult fiút, aztán kifordult a drága palotából, hogy a ló körül elvégezze a kötelességét.

Amiből annyi lett, hogy a méltóságos Ilyés út jóvoltából a főispán írt a nagytekintetű miniszter úrnak, aztán teméntelen sokat írtak erre-arra, s a végén elhatározták, hogy Bogdán Gyurit, e példás gazdasági munkást, hosszas szolgálata fejében a magyar állam megjutalmazza egy szépséges rajzollal s száz koronával, mely summa szép ünnepség kíséretében lesz átadandó a derék férfiúnak.

Így történt, hogy a szép pünkössti ünnep második napján, a nagy úrikert tisztásán, hatalmas sátrak alatt, étellel-itallal ékes asztalok mellett összeültek a nagy népek: maga az asztaltartó méltás Ilyés, a fia, a szolgabíró, a pap, a jegyzők, a tanítók s más előkelőségek, hogy felmagasztalják Bogdán Gyurit, a példás életű gazdasági munkást.

Gyurit vitték, s az asztal elejébe ültették. Új, zöldszegélyű darócbekecs feszült roskadt derekán, új csizma a lábán. Feleségén, Máriskón, színes nagybabos fersing, s lilaszín selyem keszkenő fehér haján; mindez pedig a méltás úr kegyességéből. S a szolgabíró ékesen szólt hozz-juk. Elmondta nekik, hogy minek alapján áll a haza: erkölcs és becsületes munka. Amint a levegő ott van hegyélen és mélységekben: azonképpen jelen van mindenütt a nagy kormány; meglátván a jókat, azokat megjutalmazza, míg a gonoszokat megbünteti. Itt ül pedig a jeles erejű Bogdán Gyuri. Erre mindenki éljenzett. A méltás úr intett a szemével Gyurira, odacítálta magához, s kezet fogott vele. Erre megint éljeneztek, s bort ittak. A méltás az ünnepelt feleségére is ránézett.

A sátoron túl a cigányok muzsikáltak.

Kinn a bátrabb ifjak ütögették a csizmaszárukat, a hátulsó sorokban megforgatták a leányokat tréfás táncszók mellett, az öregek pedig nyelték a tokányt, melyet a szakácsné bőven mért, pohár borokkal öblögetve le.

A jókedv fényesen kivirágzott, az éljenzések hallatára a madarak belefütyöltek a kedves zajgásba.

Egyedül Bogdán szégyenlősen szigorgott az ülőhelyén. Ő mindig hátul szokott állani a homlokát törülgetve, s úgy mozgolódott a helyén ezúttal a dicséretekre, mintha szégyenbe

esett volna, s mintha hegyes szegben ült volna. Máriskó is az ura füléhez hajolt e nagy percben (a száz koronát ekkor nyújtotta át a szolgabíró), s így szólt:

- Ha hozzátesszük e pénzt a mi kevés garasainkhoz, egy tehén néz ránk, öreg...

Bogdán intve felemelte az ujját:

- Ssss, ne beszélj hozzám, Mári a tehénről. Első a becsület, Mári...

Istenem! Egy tehén. Kincsesbánya. Tej odahaza, vaj... friss, és egy borjú... Tehénborjú... Mit álmództak felőle! a téli estéken összebújva a hideg kemence mellett s nyári járás-kelés közben a mezőn, a fűvekre, virágokra ügyelve, melyet eszegetne a tehén... ha volna...

Azonban a pap is felkelt méltóságosan, s felelevenített egy izraelitát a bibliából, ki igyekezett volt s dolgozott volt... s a tűz gyehejjével intette meg Bogdán Gyurit, ha nem lesz olyan, mint azon izraelita Gyuri a mellére ütött, mintha azt mondta volna: "Leszek én olyan, mint azon izraelita se nem volt!" Szégyellt volna beszélni. Nagyon tisztességtudó, kevés szavú dolgos volt, őtet örökké sietteték, korholták, ügyelték s a nagy méltás mellett is ülven, alig merte hinni, hogy ő ugyanaz lenne, ki a jó izraelitához hasonló... A pap... A méltás... Az ajka rebegett, s erőszakkal vett erőt magán, nehogy elérzékenyedjék. Azonban a lelke ez édes zajban elkalandozott, s hallotta vele, hogy: "Bú, bú... ú...", a tehén bög a borja után. Az asszony vetette a tehent a tapétára. Mert az asszony belekottyant minden szép dologba...

Az alkony szelid árnya összezavarta a nagy fák lombjának a rajzát, s a toronyban kongatták a harangot az "Úr imájára". A pap felemelkedett, keresztet vetett, s az asztal elcsendesedett. Künn is elcsitult a zsvaj. A vén Bogdán megsúrolta a homlokát doroncsos kezével, s felnézett az égre: Úr Isten...

A méltás úr is felállott, a fia is, utána a szolgabíró s egyéb uraságok, de az okon, hogy félbeszakítsák már a szép ünnepséget. A cselédek sürgölődni kezdtek az asztalok mellett, a poharak alját is felhörpintették, s Bogdán csendesen csoszogott nehezen a népek elején, a falu útján.

A száraz kortyokat nyelve. Nagyon fel volt zúdulva az érzése, s amint az úri asztaltól felkelhetett, mindjárt erősebb embernek találta magát. Hiszen nem tréfa az, ami vele esett Száz korona csilingelt egy csomóban a zsebében, aranyokban. Úgy kihúzta magát, hogy szinte megnőtt. A kocsmá előtt elhaladva, kissé rátartian, hangosabban így szólalt meg:

- Ne nézzünk be ide, magyarok?

- Hát hogye! - kiáltott a kántor, s összeütötte a tenyerét a feje felett.

- Én fizetem - szólt bátran Bogdán.

Máriskó az ura felé fordult csendesen:

- A tehenet ne felejtse el kend...

Bogdán feléje mordult:

- Nekem senki se beszéljen. Én ember voltam, ember leszek. Megmutatom, megmutatom. Nem igaz, magyarok?... Mi?

S nagy dübörögve lépte át a kocsmá kűszöbét elsőnek. A falusiak tolaodva siettek utána. Benn már gyertyák égtek az asztalon, és bazsarózsák kacagtak a poharakban. Az asszonyok is besompolyogtak, s az asztal sarkán egymás mellé ültek.

Bogdán sohase bajoskodott a maga mivoltával, de az ünnep úgy felborsolta, hogy az asztalfő előtt csapta le magát a székbe, s hangosan mondta:

- Egyszer élünk, testvérek! - S rákiáltott a kocsmárosra: - Bort ide, Stájn. Nekem is, másnak is. Én fizetem. Nagy az asztal, nagy üveget! Egyszer élünk!...

A szeme kigyúlt, s félrecsapta a kalapját. A hang, melyen beszélt, tetszett neki, s Máriaót maga mellé intette:

- Te hazamehetsz, asszony... Itt férfiak mulatoznak.

- Elfelejt magát, Gyuri.

Bogdán figyelmeztetőleg felemelte az ujját:

- Sss... Mars a tyúknak, ha a kakas szól... a zsidóra szólván, az asszonyokra mutatott az asztal végén: - Oda édest, Stájn. Én fizetem. Édest, mint a mézet, a szoknyáknak!

S bal kezét a füle mellett legényesen emelgette.

Mindjárt beszédes lett. A kisbírót maga mellé intette, hogy elmondja az esetet a méltás úrfival a fasorban, s dicsekedve szólt:

- E kar fogta meg a kantárt. Vén kar? Nem igaz. Ebben az erő, s itt (a szívére mutatott) a becsület....

Úgy megnövelte az érdemeit a beszédben, hogy lekicsinyelte azokat, akik ünnepelték. A bort mohón töltötte. Felszökött s töltött mindenfelé az üres poharakba. Aztán helyet változtatott, vitte a székét, s - eszébe jutván - mindenféle történeteket az életéből, ifjú korából, férfi korából beszélt; s az asszonyok közé kerülván, ócska pletykákat elevenített fel, a kacagást maga kezdván meg úgy, hogy az izzadság a homlokán kigyöngyözött.

A cigányok besompolyogtak a mulatságra, s azok tudtak valami városi nótát, melynek a végén fűtyölni kellett. Ezt pedig a falusiak mindjárt fűtyölték, s a multság nekivadult. A fehérnépek verték a taktust az öklükkel, a legények kurjongattak, s a némbereknek csájt rendelt Bogdán urasan.

Bogdán a duhajkodásra kigombolta a lajbiját, helyet vágott magának a szoba szegletén, hogy ő táncoljon csürdöngölőt. Ifjú korában egyszer szépen tudta. Mind körülötte állottak fel, s tapssal ugratták a vén embert.

Ekkor már mindenki beszélni kezdett egyszerre, s kacagás, üvöltés hangzott a megsűrűsödött rossz levegőn. Bogdán Gyuriba három vénasszony kapaszkodott, s forgatták, a gazdák tölt

pohárral a kezükben megújrzták a látnivaló komédiát, és a becsípett ifjú gazdák az asztal tetején művelték a bokázást iszonyú dübörgés közben. A bakter bekiáltotta a kocsmába az elűtött tizenegy órákat, s ekkor a baktert is beráncigálták. Lenyomták egy székre, és addig töltötték a bort a szájába, míg tikkadozott.

Tizenegy... Az ajtó tán megnyílt ismét egészen nesztelenül (én nem tudom: igaz-e ez? s látta-e más Bogdán Gyurin túl?), s tán a Bogdán Máriskó sápadt, betegesen sovány fejét dugta be, de visszavonta rögtön, mintha megijedt volna, valami csúfságot látott volna... s becsapta az ajtót.

Bogdán ezt mindenesetre látta, s összerezzent az ajtó csattanására, mintha megrázták volna az ünnepezt vén embert. De bizonyos, hogy a Bogdán szavát kettévágta a csattanás, elhallgatott, elkomorult, s a kocsmározt behúzta a léces ketrecbe valami beszédre, pénzfizetésre, s onnan ki se bújt a szálába, hanem a hátulsó ajtón kisompolygott a vak éjszakába, hogy hazatérjen...

Nagyon nehéz volt a feje, s kapkodott a sötétségbe, mintha megkapaszkodni akart volna a vastag ájerbe. Előbb nem tudta, vajon messze van-e hazulról, aztán rekedten kiáltotta: - Máriskó, asszonyom, he! - S leült egy csomó kőrákásra, melyeket az út szélére hordtak az útmesterek, mert tudta, hogy még nincsen odahaza. A kiáltó hangja mind csendesebb lett, s végre csak a szája széléről tárogott, hogy hívja öreg hitestársát, hogy valami nagy bajt elpanaszolja neki.

Az ingét is kigombolta, s a kalapját levette a fejéből.

- Elment Máriskó - dadogta - mellőlem... Azonban a tehén... a tehén... Elment. El se jött... Egyszer éltünk... Vége.

És lekuporodott ismét a szemétdombra, s halkan rebegte:

- Máriskó, óh... búsulsz az uradért. Szegény öreg... A "Virág" elment... semmi sincsen. No nézd csak! hiszen csak nem fog könnyet ejteni Bogdán Gyuri, kit ünnepre állított a miniszter ő szentsége... Uram... az ő hosszas jó szolgálataiért... Bogdán Gyuri, ki haszontalan lett... gaz lett... szemét lett...

És felnézett az égboltra. Egy csillag úgy ragyogott, mintha kacagna. Dacosan szembenézett vele, kihúzta a nadrágszíjat, ráakasztotta a megkopasztott akácfa vastag ágára, s bedugta a fejét a hurokba.

Két kezét felemelte imádságra, s suttogva rebegte:

- Úr... Isten.